

Hacı Nuri Bey (Bayam) (1869-1940)

Hacı Nuri Bey, 1869'da Siirt'te doğdu. Milletvekili, belediye meclis üyesi, tüccar olarak bilinirdi. Hacı Kasımzâde Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. Annesi Nenne Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini Siirt İbtidai Mektebi ve Siirt Rüştüyesi'nde tamamladıktan sonra baba mesleği olan ticaretle uğraştı.

Bir süre Siirt Belediye Meclisi Üyeliği'nde bulundu. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra başlayan işgaller üzerine Mustafa Kemal Paşa Anadolu'ya geçti ve vatanın her vilâyet ve kazasında birer Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması için emirler verdi. Bunun üzerine Siirt'te de Müftü Halil Hulki (Aydın), Ömer (Atalay), Siirt Belediye Başkanı Hamit ve Siirt'in ileri gelenlerinden Hamza Hilmi, Bekir Sıtkı ve Abdülkerim beyler tarafından Siirt Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. Cemiyet, işgallerin haksızlığını duyurmak için çalıştı ve bu bağlamda İtilaf Devletleri temsilcilerine, Osmanlı Padişahı Vahdettin'e, Hâdisat ve Tasviri Efkâr gazetelerine, Sadrazamlığa, Hariciye Nezaretine, Redd-i İlhak Cemiyeti ile Vilâyat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığı'na telgraflar çekti.

Cemiyet aynı zamanda Siirt'te de şube açan Kürt Teali Cemiyeti ile mücadele etti. Bu dönemde Hacı Nuri Bey Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Siirt, bu dönemde toprak ağalığı düzeninin ve aşiret ilişkilerinin egemen olduğu, maddi imkânsızlıkların yaşandığı tipik bir kasaba görünümündeydi. Osmanlı Mebusan Meclisi'nin son dönemi için yapılan seçimde Siirt Milletvekili seçilen Halil Hulki Bey maddi imkânsızlıklar ve ulaşım araçlarının bulunmamasından dolayı İstanbul'a gidemedi. Bitlis ve Van milletvekilleri de aynı durumdaydı. 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesi ve meclisin feshedilmesi üzerine söz konusu yerlerin milletvekilleri Diyarbakır'da toplandılar. Toplanan milletvekillerinin masrafları II. Fırka Kumandanlığı tarafından karşılandıktan sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan yeni meclise katılmak üzere Diyarbakır'dan ayrıldılar. İstanbul'un işgal edilmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle Ankara'da yeni bir meclisin açılması kararlaştırılmıştı. Yapılacak seçimlerde sancakların esas alınacağı ve her sancaktan beş üyenin seçileceği belirtildi. Hacı Nuri Bey, bu dönemde İl Genel Meclisi Üyesi görevinde bulunuyordu.

Ankara'da açılması kararlaştırılan BMM'nin Birinci Dönemi için 4 Mayıs 1920'de yapılan seçimlerde 27 ikinci seçmenin oyunu aldı ve Siirt Milletvekili seçildi. Siirt Seçim Kurulu 8 Mayıs 1920'de Hacı Nuri Bey'in seçim mazbatasını onayladı. 12 Temmuz 1920'de Siirt Milletvekili olarak Ankara'da meclis çalışmalarına katıldı. Mazbatasını 23 Ağustos 1920'de onaylandı. Mecliste Adliye, İrşad ve İktisat komisyonlarında üye olarak çalıştı. Hacı Nuri Bey, TBMM'nin 3. yasama yılında 2. Şube Üyeliği, 4. yasama yılında 1. Şube Üyeliği görevlerinde de bulundu. TBMM Sicil Numarası 376 olan Hacı Nuri Bey, Mecliste Birinci Grup'ta yer aldı. Meclis'in 29 Ağustos 1921'deki oturumunda Adliye Encümeninin, Hıyaneti

Vataniye Kanunu'nun 8'inci Maddesi görüşülürken Hacı Nuri Bey, *Hiyaneti vataniyeden dolayı mahkûm olanlardan yalnız müebbet kürek ve idam ile mahkûm olanların tasdik veya reddi Meclisi Aliye aid olmak üzere diğer aksamın doğrudan doğruya Encümenin tetkikiyle iktifa edilmesinin tadilini teklif etti*. Teklifin Meclis Genel Kurul'unda okutulmasından sonra oylamaya geçildi. Ancak Hacı Nuri Bey'in teklifi mecliste yapılan oylamada kabul edilmedi. Hacı Nuri Bey dönem boyunca mecliste birçok konuda teklif verdi. Hacı Nuri Bey'in Milletvekilliği bu dönemde sona erince memleketine dönerek tarım ve ticaretle uğraştı.

9 Ekim 1935'te Siirt Valisi Sakip Beygo'nun verdiği bilgilerden, Siirt'te ikamet eden Hacı Nuri Bey'in Siirt'te bir evi ve yaklaşık 30 dönümlük bağ ve tarlası olduğu ve geçimini de arazi gelirlerinden sağladığı anlaşılmaktadır. Hayatının kalan kısmında herhangi bir siyasi faaliyette bulunmadı ve resmî bir görev almayan Hacı Nuri Bey, 2 Haziran 1940'ta öldü. Zeviyeye Mezarlığı'nda toprağa verildi. Evli olup 11 (4 erkek ve 7 kız) çocuk babası idi. Hacı Nuri Bey'in vefatından sonra çocukları yardıma muhtaç duruma düştüler. Bu nedenle Hacı Nuri Bey'in eşi, 23 Eylül 1940'ta çocukları için yardım talep etti. TBMM Birinci Dönem (1920- 1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında ailesine devletten maddi sağlandı.

Abdulaziz KARDAŞ

KAYNAKÇA

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490.01.517.2077.1.

BCA, 490.01.523.2100.1.

Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi: 110.9.1.11.20.0.13.

Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi: 110.9.1.11.22.0.195.

Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi: 110.9.1.11.22.0.158.

TBMM Arşivi, Nuri Bey'in Seçim Mazbatası.

TBMM Arşivi, Nuri Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, Sicil Dosyası No:376.

TBMM ZC, D:I, C:12, İ:68 (29.8.1337).

TBMM ZC, D. I, C. 18, İ. 1, (1.3.1338).

TBMM ZC, D.I, C. 28, İ:1, (1.3.1339).

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25'inci Yıl Dönümünü Anış, TBMM Basımevi, Ankara 1945.

TBMM Albümü 1920-1973, Hazırlayan Kâzım Öztürk, Önder Matbaa Ankara 1973.

TBMM Albümü 1920-2010, C.1 (1920-1950), Editörler. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TBMM Bir Tarihçe İle Meclis Aza-yı Kiramının Tasvirlerini Muhtevi Albüm, Himaye-i Etfal Cemiyeti Yayını, Yeni Gün Matbaası, Ankara (1922).

TBMM Birinci Dönem Meclis Albümü 1920-1923, TBMM Basımevi, Ankara 2022.

İlk Meclis Anketi, Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri, Yayına Hazırlayan: Cihangir Gündoğdu, TBMM Yayınları, Ankara, 2004.

ARITÜRK, Ahmed- ARITÜRK, Muhammed Fatih, **Siirt İle İlgili Anekdötler 2**, Siirt 2013.

ATALAY, Ömer, **Siirt Tarihi**, Çeltut Matbaası, İstanbul 1946.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, III. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

GAZİ Mustafa Kemal, **Nutuk**, Türk Tayyare Cemiyeti Yayını, Ankara 1927.

GÜNEŞ, İhsan, **Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.

KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber II**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

KARABEKİR, Kâzım, İstiklâl Harbimiz, Merk Yayıncılık, İstanbul 1988.

KILIÇÇIOĞLU, Cumhur, **Her Yönüyle Siirt**, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1993.

YILMAZ, Nergiz, **Birinci TBMM'de Siirt Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri**, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman 2019.

28/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/haci-nuri-bey-bayam-1869-1940/?pdf=7496> adresinden erişilmiştir